

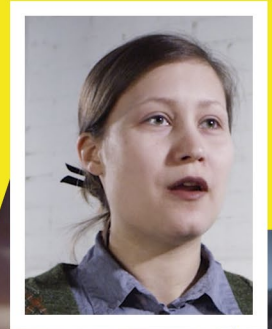
KUVATAITEEN MAISTERIN
KIRJALLINEN OPINNÄYTETYÖ
TILA-AIKATAITEET
2019

KUVATAIDE- AKATEMIA

✘ TAIDEYLIOPISTO

TYÖKAVERI HÄMMÄSTELEE!

“KUINKA KÖYHÄ VOI OLLA
NOIN LÄSKI?!”

“IHAN OK”
-KRIITIKKO

NÄKÖKULMIA
EAT DIRT-
VIDEOTEOKSEEN
JA SEN
TAUSTOIHIN!

MILJA-LIINA MOILANEN LAARDIHIRVIÖ TANAKAN TYÖUUPUMUKSEN ÄÄRELLÄ!

KAIKKI
HAUDANKAIVUU-
DIEETISTÄ!

SYÖ
PAS-
KAA!

TV-
EXTRA
SINÄ
OLET
SIKA!

GRAVEDIGGING DIET. IT'S FINAL!

Eat Dirt on kuvataiteen maisterin opinnäytetyö Taideyliopiston Kuvataideakatemiasta. Työ esitettiin osana Kuvan Kevät-näyttelyä keväällä 2019 Exhibition Laboratoryssa Helsingissä. Teos käsittelee ihanteellista naiskansalaista, ruokakulttuuria ja keskiluokkaista maailmankatsomusta tosi-tv:n metodein. Eat Dirt esitettiin galleriaympäristössä tablettitietokoneelta, joka oli kiinnitettynä ostoskärryyn. Teos on ollut myös esillä Scandinavian International Film elokuvafestivaaleilla screening-muodossa elokuussa 2019. Opinnäytetyössä julkaistu muu tekstiaineisto, kuten blogit ja artikkelit, on tuotu tähän yhteyteen ilmentämään teosprosessin laajuutta. Taideteos ei ole vain ajatuksen visuaalinen ilmentymä, se sisältää myös tekstit, arvostelut ja julkiset ulostulot teokseen liittyen.

Käsittelen kirjallisessa opinnäytetyössäni teoksen lähtökohtia, tavallisuuden käsitettä ja sen suhdetta populaarikulttuuriin. Tuon esille käsikirjoituksen suhteen muihin taiteenlajeihin sekä taidetapahtumiin. Olen tutkaillut kirjailijoiden ja kuvataiteilijoiden näkemyksiä tavallisuuteen liittyen. Tekijöitä yhdistää yhteiskunnallinen näkökulma yksilön roolia tarkastellessa sekä suorasukainen ote tekemiseen. Tutkailen teoksen temaattisia lähtökohtia sekä Eat Dirtin suhdetta mediaan. Teoksen tuotanto, esikuvat ja työhön vaikuttavat taiteilijat hahmotellaan myös ensimmäisessä luvussa.

Toisessa luvussa paneudun erityisesti Eat Dirtissä käytettyihin populaarikulttuurin tehokeinoihin ja kansallisiin ihanteisiin. Tosi-tv:n erityispiirteet ja sen kansantaloudelliset suhteet käydään läpi heijastaen nykytaiteeseen ja omaan teokseeni. Tosi-tv perustuu vahvasti markkinavetoisuuteen, mikä tulee esille sarjoihin kirjoitetuissa ihmiskuvissa. Eat Dirt on vahvasti feministinen teos, siispä käsittelen tosi-tv:n naiskuvaa ja elementtejä siihen liittyen.

Kolmannessa luvussa käyn läpi valmista teosta, kritiikkiä sekä teoksen julkista vastaanottoa. Loppusanoissa summaan omia ajatuksiani taiteeseen ja teoksen parissa työskentelyyn liittyen.

AMIJA-LIINA MOILANEN FILM

EAT DIRT

Milja-Liina Moilanen
Kuvataiteen maisterin kirjallinen opinnäytetyö
Tila-aikataiteet
2019

ORIGINAL NAME: Eat Dirt

LENGTH: 8 min 26 sec

PREMIERE (FINLAND): 4.5.2019 - Kuvan Kevät 2019 Exhibition Laboratory

DIRECTOR: Milja-Liina Moilanen

SCREENPLAY: Milja-Liina Moilanen

ACTORS: Milja-Liina Moilanen, Eliina Hiltunen, Veera Syrén, Janne Porkka (VO), Esa Silander
(VO)

PRODUCTION: Milja-Liina Moilanen

CO-PRODUCTION: New Dawn, The University of the Arts Helsinki's Academy of Fine Arts.

Opinnäytteen ohjaajat:

Saara Särmä ja Tellervo Kalleinen

Tarkastajat:

Hanna Johansson ja Tuomas Nevanlinna

JOHDANTO

Suunnitellessani maisterin opinnäytetyötä Kuvan Kevääseen koin suurta painetta tehdä jotain valtavaa, ennennäkemätöntä ja akateemisesti haastavaa, onhan Kuvan Kevät todellinen näytön paikka, jokavuotinen kävijämenestys sekä nuoren taiteen ponnahduslauta suuren yleisön tietoisuuteen. Näyttelyn teokset ovat perinteisesti rankattu mediassa näyttävästi paremmuusjärjestykseen. Kilpailuasetelma on opiskelijoille kristallinkirkas jo ensimmäisistä opiskeluvuosista saakka. Paine kiilata nykytaiteen nuorten toivojen kärkeen on kova.

MoMa:ssa toteutetun tutkimuksen mukaan taiteilijat hyötyvät enemmän sosiaalisista kontakteistaan kuin taiteen originellista ilmaisusta¹. Menestystä mitattiin tunnettavuudella omien tuttavapiiriin ulkopuolella, ei niinkään rahallisella menestyksellä. Datassa tarkasteltiin myös taiteilijoiden ikää, sukupuolta ja etnistä taustaa suhteessa menestykseen. Myös taiteilijan valitsema media ja koulutustausta olivat myös osa profiilia. Kuinka köyhä yksinhuoltajaäiti pärjäisi verkostoitumiskisoissa?

Stressattuani tätä aikani päätin, että keskityn tekemään itselleni mielekästä teosta ja unohdan sosiaaliset paineet. Oman jaksamiseni kannalta järkevintä oli hylätä ravikisa-mentaliteetti. Keskityin käsittelemään mahdollisimman arkisia ja mitättömiltä tuntuvia ongelmia. Tähän liitin kysymyksen, millaisesta viihteestä suomalaiset pitävät ja mikä on itselleni ideaaliatidetta?

Vierauden tunne liittyy myös kansalaisidentiteettiini. Minusta on aina tuntunut, että ollakseen ideaali suomalainen, on oltava tavallinen. Työskentelyn aikana havaitsin että arjen näennäisesti pienimmät ongelmat ovat itse asiassa niitä suurimpia, ennennäkemättömiä ja akateemisesti haastavimpia. Päätin käsitellä itselleni jokapäiväistä ongelmaa, jonka koin koskettavan myös muita: kehonkuvan ja köyhyyden suhdetta.

¹ Artsy.net, 27.2.2019, <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-artists-famous-friends-originality-work?fbclid=IwAR1CzVS4C5-Yo-pipc7MGqWMIWBpiWqsWVOqvpLBF4VABsJ2K6tti6fvN7QU>

Formaatiksi valitsin suomalaisten suosiman tosi-tv-formaatin. Se on yksi suosituimmista nykytelevision genreistä.² Pyrin noudattamaan sääntöä, jossa pidättäydyn oman näkökulmani mukaan mahdollisimman arkisissa, tavallisissa ja suomalaisissa kokemuksissa. Suomalaisuudella tarkoitan kulttuurissamme esiintyviä käyttäytymismalleja ja tapoja. Näkökulmana teoksessa oli naisen kokemus tavallisuudesta arjessa ja työelämässä. Lopputuloksena oli tabletilta katsottava ja ostoskärryissä työnnettävä videoteos *Eat Dirt*.

Haluan kiittää opinnäytetyön ohjaajiani Saara Särmää ja Tellervo Kalleista erittäin tärkeästä tuesta, sisältöhuomioista ja kriittistä teoksen ja kirjallisen osuuden suhteen. Kokonaisuus olisi ollut paljon latteampi ja näköalattomampi ilman heidän apuaan. Kiitos myös kirjoitusseminaarini ohjaajalle Elina Salorannalle pitkäjänteisestä opastuksesta kirjallisen suhteen. Lisäksi haluan kiittää Leena Raittilaa ja Esa Silanderia terävistä huomioista tämän tekstin suhteen.

Suurimmat kumarrukset ja nöyryimmät anteeksipyyntöt menevät perheenjäsenilleni, ystävilleni sekä monipäiselle työryhmälle, jotka ovat uurastaneet teoksen eteen pitkiä päiviä, liian pienellä palkkiolla.

Olette kaikki ihania!

² Tositelevisio-ohjelmat suomalaisten suosiossa, Verkko-lehti, 14.8.2014, <https://www.verkkouutiset.fi/tositelevisio-ohjelmat-suomalaisten-suosiossa-24252/>

1. TAVALLINEN KANSALAINEN JA LUOKAN MERKITYS

Miehet kännykkänäyttelyssä Tuurin kyläkaupassa syksyllä 2017. Kuva: Milja-Liina Moilanen

Tavallisuus, kuten sen koen itse suomalaisessa yhteiskunnassa mielletävän, on pitkälti luokkasidonnaisiin tekijöihin määrittävä seikka. Yhteiskuntaluokka määrää, mitä pidämme tavallisena. Elämäntyylimme ei ole yhtenäinen, vaan sosiaalisen aseman määräämä. Erityisesti koulutustason mukanaan tuomien resurssien voidaan katsoa olevan merkittävin tekijä määriteltäessä tavallisuuden mieltymystä ja kansallisisideaalial¹.

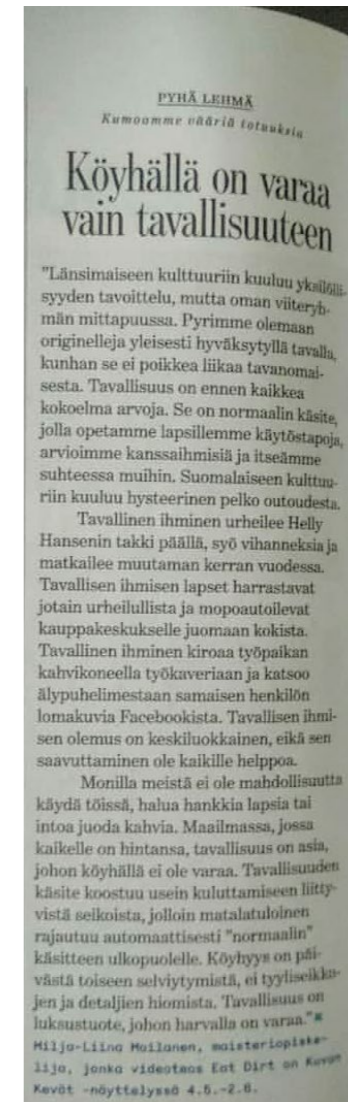
Teosprosessin alussa koin tärkeäksi selvittää mitä tavallisuus ja ideaali kansalainen tarkoittavat käytännössä. Näkemykseni tavallisuudesta on vahvasti oman kokemukseni värjäämä. Vanhempani ovat näyttelijöitä ja puolisoni työskentelee elokuvialalla. Työelämä on tarkoittanut minulle aina pätkätöitä taiteellisen työn lomassa. Ystäväpiirissäni lähes kaikki ovat rahattomia. Arki on jatkuvaa selviytymistä apurahasta apurahaan ja projektista toiseen. Tavallisuus on merkinnyt minulle aina jotain keskiluokkaista: säännöllistä elämänrytmiä ja sovinnaisia arvoja. Visuaalinen mielikuva tavallisesta naisesta on mainoskuvaston värjäämä. Kuvailin tavallisuuden ruumiillistumaa Image-lehdessä toukokuussa 2019 julkaistussa Issue X:n liitteessä. Teksti julkaistiin Pyhä Lehmä-palstalla, jossa kumottiin vääriä totuuksia.

Köyhällä on varaa vain tavallisuuteen.

Tavallisuus. Meillä kaikilla on jonkinlainen mielikuva siitä, ehkä inho sitä kohtaan ja salainen toteamus että me olemme osa sitä. Länsimaiseen kulttuuriin kuuluu yksilöllisyyden tavoittelu, mutta oman viiteryhmän mittapuussa. Pyrimme olemaan originelleja yleisesti hyväksytyllä tavalla- kunhan se ei poikkea liikaa tavanomaisesta. Tavallisuus on ennen kaikkea kokoelma arvoja. Se on normaalin käsite, jolla opetamme lapsillemme käytöstapoja, arvioimme kanssaihmiä ja itseämme suhteessa muihin. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu hysteerin pelko outoudesta, jonka vuoksi tavallisuus on osattu brändätä nerokkaasti. Tavallinen ihminen urheilee Helly Hansenin takki päällä, syö monipuolisesti vihanneksia ja matkalee muutaman kerran vuodessa. Tavallisen ihmisen normaali lapset harrastavat jotain urheilullista ja mopoautoilevat kaupakeskukselle juomaan kokiä. Tavallinen ihminen kiroaa työpaikan kahvikoneella työkaveriaan ja katsoo kadehtien älypuhelimestaan samaisen henkilön lomakuvia Facebookista. Hän kaataa Valion laktoositonta maitoa tummaan paahtoonsa ja haaveilee palkankorotuksesta. Tavallisen ihmisen olemus on keskiluokkainen, eikä sen saavuttaminen ole kaikille yhtä helppoa.

Valkoisen heteromiehen on helpompi olla tavallinen kuin tumman muunsukupuolisen. Tavallisuuden käsite on oikeastaan melko kapea. Monilla meistä ei ole mahdollisuutta käydä töissä, halua hankkia lapsia tai intoa juoda kahvia. Maailmassa jossa kaikelle on hintansa, ja tavallisuus on asia johon köyhällä ei ole varaa. Tavallisuuden käsite koostuu usein kuluttamiseen liittyvistä seikoista, jolloin matalatuloinen rajautuu automaattisesti "normaalin" käsitteen ulkopuolelle. Köyhyys on päivästä toiseen selviytymistä, ei tyyliäseikkojen ja detaljien hiomista. Köyhyys tuo mukanaan epävarmuutta ja kurjuutta. Tavallisuus on nykypäivänä luksustuote, johon harvalla on varaa.

¹ Purhonen ym, 2014

Artikkeli Pyhä Lehmä- palstalla keväällä 2019.

1.1 TEOKSEN TOTEUTUS

Ollakseni varsin tavallinen henkilö en ole koskaan yltänyt yhteiskunnallisesti hyväksyttävälle tavallisuuden tasolle siinä sosiaaliluokassa missä milloinkin satun olemaan. Olen siihen liian joko köyhä, liian lihava ja täysin väärällä alalla. Kulttuuripiireihin olen liian työväenluokkainen, työväenluokassa edustan liialti kulttuurieliittiä. Keski- ja yläluokan parissa olen huomattavasti liian köyhä. Samankaltaisia kokemuksia eritellään kirjassa Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa kirjailijat kuvaavat poikkiluokkaista matkaansa työväenluokasta akateemiseen eliittiin². Kirja paneutuu kirjailijoiden sekä 30-50-vuotiaiden haastateltavien kokemuksiin luokkayhteiskunnasta. Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa koostuu artikkeleista, joissa tutkaillaan kysymyksiä suomalaisesta luokkayhteiskunnasta tutkimusten, haastattelujen ja kirjailijoiden omakohtaisten tarinoiden kautta. Saapuessani paikkoihin, joissa keski- ja yläluokkaisia tapaa, huomaan että suurin erottaja välillämme on lompakon paksuus. Huomaan etten sijoita ulkoilutakkiin tarpeeksi, minulla ei ole ollut varaa ajaa ajokorttia tai en osaa oikeanlaista puheenpartta, jonka huomaan voimakkaasti esimerkiksi yliopistokontekstissa.

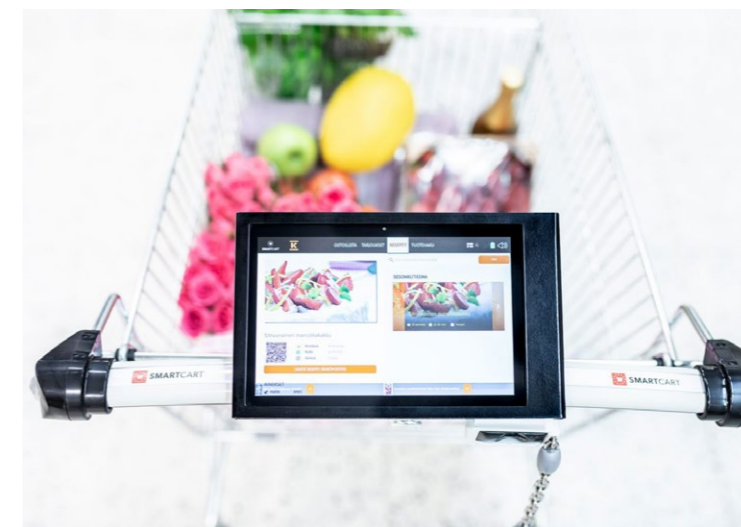
Kyse on “vääränlaisesta habituksesta”, joka juontaa juurensa ei-keskiluokkaiseen taustaan. Mari Käyhkö erittelee artikkelissaan *Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset* erilaisen habituksen tuomaa ongelmallisuutta yliopistokontekstissa seuraavasti:

“Brittitutkijat Helen Lucey, June Melody ja Valerie Walkerdine ovat havainneet analysoidessaan työläis- ja keskiluokkaisten tyttöjen reittejä yliopistoon sen, kuinka keskiluokkaiset, akateemiseen kulttuuriin ja käytäntöihin hiljalleen sisälle kasvaneet tytöt voivat varsin vaivattomasti pujahtaa sisään yliopistomaailmaan, toisin kuin työläistyöt, joille yliopisto edustaa jotain lähtökohtaisesti vierasta, omasta kasvuympäristöstä ja sen jokapäiväisestä arjesta poissaolevaa. Pierre Bourdieu ja Loïc Wacquant kuvaavat edellä mainittua maailmojen kohtaamista todeten, että “kun habitus kohtaa sen yhteiskunnallisen maailman, jonka tulosta se on, se on kuin ‘kala vedessä’. Se ei tunne veden painoa ja se hyväksyy sitä ympäröivän maailman sellaisenaan”. Niille opiskelijoille, jotka eivät ole yliopistossa “kuin kala vedessä”, kaikille yhteiseksi oletetun normiopiskelijan malli tulee näkyväksi.”

Kyse on kokonaisvaltaisesta puutteellisuuden kokemuksesta. Kärjistäen voisi sanoa olevani taidoton tavalla, joka olisi paikattavissa rahalla.

Projektin lähtökohtana toimi tabletila varustetut ostoskärryt, jotka näin Turun Länsikeskuksen 2 Järvinen, Kolbe, 2012.

Citymarketissa. Kiinnostuin uudesta julkisessa tilassa käytössä olevasta ruututilasta, joka on linkitettyinä arkiseen ja pitkävetiseen ympäristöön. Nämä “älykkäät ostoskärryt” toimivat paikannusmetodilla, jolloin asiakas saa kohdennettuja mainoksia liikkueensa marketissa. Maitohyllyllä asiakkaan ruudulle tulee maitotuotteiden mainoksia. Tabletilla on mahdollista hakea reseptejä ja tehdä ostoslistoja. Laitteita valmistaa suomalainen SmartCart-yritys³. Olin heihin yhteydessä, sillä alkuperäisenä ideanani oli toteuttaa paikannusteknologiaa hyödyntävä videosarja.

Mainoskuva Smartcart-kärryistä. Kuva: Smartcart

KÄSIKIRJOITUKSEN TYÖSTÄMISEN ALOITIN TEKEMÄLLÄ LISTAN ASIOISTA, JOTKA ÄRSYTTIVÄT.

- LEGGINSIT
- BEIGE
- RÄNTÄ
- INSINÖÖRIT
- PRISMA
- OMAKOTITALO
- GROUP POSE
- "TOLKUN IHMINEN"
- BODYPUMP
- VIINA
- IMETYS
- RUTIINIEN PAINEN/STRESSI
- KÄRRYJEN TYÖNTELY
- SEKSUAALISEN HALUTTAVUUDEN TASAPAINO
- LAIHDUTTAMINEN
- KUUKAUTISKIVUT
- ARKIAIKATAULUTUS

Yhteistyökuvio kaatui yrityksen resurssipulan vuoksi. Vaikka yhteistyön kaatuminen harmitti tuolloin, oli toisaalta hyvä etten ollut teossisällöstä vastuussa kenellekään. Nykytaiteen parissa tapahtuva yritysyhteistyö ja rahoituskuviot ovat usein irvokkaita eivätkä varsinaisesti liity taiteen sisältöön mitenkään. Yksityinen rahoitus turvaa usein yrityksen itsensä intressejä, nostaa sen taidekokoelman arvoa tai imagoa omien sidosryhmiensä silmissä. Tällöin kulttuuri-instituutista tulee osa sponsoroivan yrityksen markkinointia ja imagoa⁴. Taide on hyödyke, jonka kautta on helppo pestä rahaa tai kiertää veroja.

Esimerkkinä voidaan käyttää keräilijää, joka ostaa nuorten taiteilijoiden teoksia suoraan taidekoulusta. Hinnat ovat alhaisia ja kilpailua muiden ostajien kanssa ei juurikaan ole. Samainen keräilijä toimii nuorten taiteilijoiden tukisäätiössä ja palkitsee keräilemäänsä taiteilijaa stipendein ja tunnustuksin. Taiteilijan arvo nousee, kuten keräilijän kokoelman arvo. Koska keräilijällä on ainulaatuinen asema sekä mesenaattina että keräilijänä, hänellä on rajattomat mahdollisuudet nostaa oman kokoelmansa arvoa tukiessaan oman tallinsa taiteilijaa. Taiteilijaan sijoitettu raha virtaa korkojen kera pankkiin.

Valitsin listalta asiat joiden kanssa painin arjessani eniten. Stressi naiskuvasta ja työstä nousivat kärkeen. Tarkastelin arkeani ja pohdin kuinka paljon käytin aikaa ulkonäöstäni ja työstäni murehtimiseen. Oli järkyttävää huomata tyhjänpäiväisen murehtimisen syövän suuria osia päivästä. Tuntui että hoin mielessäni mantraa, joka oli itsestään selvä ja olennainen osa naisen päivittäistä ajatusprosessia.

Mistä moiset ajatusmallit tulevat? Havaitsin sietäväni kanssaihmisiltä mikroaggressioita ja kuittailuja ulkonäöstäni ja ajatuksistani. Yritin olla viemättä tilaa ja annoin muiden keskeyttää minut. Tuntui että aikuinen ihminen antaa muille tilaa, eikä korota ääntään. Tutustuin lähemmin kehopositiiviseen liikkeeseen sekä nykyisen mediarepresentaatioon.

Valitsin listalta asiat joiden kanssa painin arjessani eniten. Stressi naiskuvasta ja työstä nousivat kärkeen. Tarkastelin arkeani ja pohdin kuinka paljon käytin aikaa ulkonäöstäni ja työstäni murehtimiseen. Oli järkyttävää huomata tyhjänpäiväisen murehtimisen syövän suuria osia päivästä. Tuntui että hoin mielessäni mantraa, joka oli itsestään selvä ja olennainen osa naisen päivittäistä ajatusprosessia.

Mistä moiset ajatusmallit tulevat? Havaitsin sietäväni kanssaihmisiltä mikroaggressioita ja kuittailuja ulkonäöstäni ja ajatuksistani. Yritin olla viemättä tilaa ja annoin muiden keskeyttää minut. Tuntui että aikuinen ihminen antaa muille tilaa, eikä korota ääntään. Tutustuin lähemmin kehopositiiviseen liikkeeseen sekä nykyisen mediarepresentaatioon.

Hakeuduin teeman mukaisten aiheiden pariin ja päädyin tutustumaan "Olet mitä syöt"⁵-sarjan pariin. Tosi-tv- formaatissa laihdutuslääkäri Pippa Laukka arvostelee kovin sanoin lihavia ihmisiä. Ohjelman aikana esitellään lihaviä arkea sekä näytetään heidän tekevänsä kuntotasoonsa nähden liian raskaita urheilusuorituksia.

Sarjassa pilkataan avoimesti heidän ruokavaliotaan. Lopussa osallistujat laihtuvat ja ovat onnellisia. Tarinan kaari on varsin selkeä. Pippa Laukka toimii sarjan hyveellisenä, mutta ankarana protagonistina, joka on lähtenyt korjaamaan kovin ottein lihaviä ihmisten elämää. Sarjan kotisivuilla kerrotaan nähtävissä olevan kymmenen "koskettavaa taistelua ylipainoa vastaan". Lihavuus nähdään vikatilana ja lihava onnettomana, jonka tarvitsee "taistella" päästäkseen yli surkeasta tilanteestaan. Olet mitä syöt noudattaa laihdutusrealiteetille tyypillistä tarinan kaarta.

Itse sarjaan osallistuvien kohtelu vaihtelee sukupuolen ja tulotason pohjalta. Viidennen tuotantokauden jaksossa kaksi "Karkkivaras" esitellään nuori äiti joka edustaa matalaa tulotasoa. Silminnähdyn masentunut ja uupunut viiden pienen lapsen äiti marssitetaan sarjassa hyppimään trampoliinilla ja haukutaan kovin sanankääntein hänen puolisonsa sekä juontajan toimesta.

Korkeamman sosiaaliluokan omaavaa naista kohdellaan sarjassa lempeämmin sanankääntein, joskin jämpillä otteella. Sarjassa esiintyvät miehet otetaan vastaan huumorilla höystettynä ja sempaten. Käsikirjoituksessa pyrin mukailemaan elementtejä niin tosi-tv:stä, laihdutusdiskurssista kuin uusliberaalista työpuheesta.

Koska valitsemani aihe on raskas, koin tärkeäksi tuoda esille valitsemiäni teemojen absurdiutta komedian kautta. Ostoskärryjen käyttö videoalustana juoksi juurensa kuvapäiväkirjasta, johon keräsin itseäni ärsyttävää kuvamateriaalia. Keskiluokkaisuuden visuaaliset elementit täyttivät päiväkirjaa. Keskiluokkaiset elämäntavat ja arvot toimivat eräänlaisena ihmisen ideaalina Suomessa, joten päädyin tutkailemaan omaan eriyvyyttä ja outouden tunnetta sen kautta. Koen että nykypäivän tosi-tv kuvaa suomalaista luokkayhteiskuntaa, jonka vuoksi oli luontevaa valita se visuaaliseksi lähestymistavaksi aiheeseen.

⁴ Spence, 2014
<https://www.ft.com/content/4313691c-3513-11e4-aa47-00144feabdc0>
⁵ Ava, 2018, Olet mitä syöt, Aito Media Oy

1.2

EAT DIRTIN HAHMOT SUOMALAISEN LIHAVUUS- JA TYÖDISKURSSIN ILMENTÄJINÄ

Screenshot teoksesta Eat Dirt. Anna Reksinen vasemmalla (Eliina Hiltunen), Milja Raudaskoski (Milja-Liina Moilanen) oikealla. Kuvaaja: Jirka Silander

Eat Dirtissa esiintyvät seuraavat hahmot:

Anna Reksinen: laihdutuslääkäri ja sarjan keulahahmo

Juontaja: voice over

Pomo: voice over

Ritva Kissala: työkaveri

Milja Raudaskoski: laihduttaja ja työntekijä

Käsikirjoituksessa pyrin tuomaan esille lihavuuteen liittyvää moraalipaniikkia yhteydessä yhteiskuntaluokkiin ja suomalaiseen työmenttaliteettiin. Uusliberaaliin talousajatteluun pohjaava suomalainen työmoraali ja suorituskeskeinen ajattelu ovat johtaneet *healthismiin*, jossa urheilullisuus, tietty vartalomalli ja ulkonäkö toimivat terveen ja tehokkaan yksilön määrittäjänä⁶.

Lihavuustutkija Hannele Harjusen mukaan vartalon sosiaalinen hyväksyttävyyden arvioidaan yhä enenevässä määrin ulkoisten seikkojen pohjalta. Vartalon arvostelu ei ole puhtaasti vain ulkomuodon arvostelua esteettisyyden pohjalta, siinä limittyvät myös fyysikaaliset, ulkonäölliset, moraaliset ja sosiaaliset seikat. Vartalo nähdään virheellisesti reflektiona luonteenpiirteistä, elämäntyylistä, moraalista, käytöksestä ja yksilön arvoista⁷.

Laihduuttaminen on arkipäiväistynyt ja markkinoitu lähinnä naisoletetuille. Naisvartalo on alennettu kristillisen tradition mukaan häpeän, synnytyksen ja miehisen nautinnon kohteiksi jo vuosituhansien ajan. Samaan häpeän ja miehisen katseen hyväksyntään nojaa myös nykypäivän laihduuttamisen vaatimus. Naisiin kohdistuu suurempi paine painon pudottamiseen kuin miehiin⁸.

Eat DIRTIN käsikirjoituksessa halusin tuoda esille lihavuuden mediadiskurssiin. Käsikirjoituksessa on tuotu esille erilaisia ”ääniä”, joista jokainen edustaa omaa tapaansa keskustella lihavasta yksilöstä.

Oli tärkeää että voice over-äännet olivat miesten, sillä halusin tuoda ”isällisen” patriarkaatin hahmon mukaan elokuvaan. Juontaja, vaikkakin huumorisävytteisesti kommentoiva, on hahmoista ilkein. Juontajan tehtävänä on luoda kehykset tarinalle ja viedä sitä eteenpäin. Useat fraasit ovat yhdistelmiä eri laihdutusohjelmien juontajilta. ”Laardihirviö” ja ”tanakka työuupumus” ovat suorita otantoja laihdutusohjelmista.

On sosiaalisesti hyväksyttävää nauraa lihavien kustannuksella. Tosi-tv:tä ja painonpudotusohjelmia tutkinut työryhmä havaitsi kohderyhmän asenteiden muuttuvan negatiiviseksi ylipainoisia ihmisiä kohtaan katsottuaan painonpudotusohjelmia⁹. Laajemmalla skaalalla lihavuusdiskurssi keskittyy lähinnä ylipainoisten henkilöiden biomedikaaliseen tilaan, eikä paneudu niinkään lihavuuden sosiaalisiin tekijöihin¹⁰.

Naisvartaloon kohdistuva hoikkuusvaatimus voidaankin nähdä puhtaasti vallankäytön muotona, jolla pyritään mittaamaan naisen

6 Crawford, R. (1980) 365–388.

7 Harjunen (2009) 15

8 Harjunen *ibid.*

9 Domoff SE ym (2012)

10 Harjunen, 2004

tottelevaisuutta. Hyvä naiskuluttaja ilmaisee tottelevaisuuttaan syytämällä loputtomat määrät rahaa laihdutusvalmisteisiin, personal trainereihin ja vatsamakkaroihin litistäviin alusasuihin. Moraalista velvollisuutta täytetään nääntymällä ja rankaisemalla itseään ruoan kautta. Lopputuloksena on kierre, jossa itseinho, ylisuorittaminen ja sosiaalinen paine sairastuttavat yksilöt syömishäiriöihin, masennukseen ja yleiseen epäonnistumisen tunteeseen.

Vallankäyttöä edustava ääni oli Eat DIRTISSÄ ”Pomo”, joka käskää laihduttamaan lakeihin vedoten. Teoksen maailmassa hoikkuudesta on tullut synonyymi terveydelle, ja yksilön vapautta on rajoitetaan pakollisten laihdutuslakien ja pykälien kautta. Skenaario on toki liioittelua, mutta ei kovin kaukaa haettavaa. Työn ja yksityiselämän rajojen hälvennyessä, yksilön fyysisestä suorituskyvystä on tullut työmarkkinoilla arvokas piirre. Lihavuus mielletään työelämässä negatiivinen piirteeksi, joka viestii itsekurin puutteesta ja laiskuudesta.

Yhdysvaltojen Länsi-Virginian osavaltiossa kaupunkien työntekijät protestoivat terveystuennitelmaa vastaan vuonna 2018. Suunnitelmassa kaavailtiin työntekijöille FitBit-fitnessrannekeita, joita työntekijät velvoitettaisiin käyttämään. Rannekkeet mittaavat päivittäistä aktiivisuustasoa. Mikäli työntekijä ei saavuta määrättyä aktiivisuutta, työnantajat kaavailivat epäonnistujille 500 dollarin sakkoa¹¹.

Ritva Kissala, päähenkilön kollega, näyttäytyy teoksessa hetkellisenä kommentaattorina joka passiivis-aggressiivisilla huomaatuksillaan edustaa työpaikan mikroaggressiota. Mikroaggressiot tarkoittavat pieniä ja huomaamattomia kommentteja sekä kysymyksiä, jotka on kohdistettu vähemmistöä edustavaan yksilöön tai vähemmistöryhmään. Termin kehitti harvardin yliopiston professori ja psykiatri Chester M. Pierce. Mikroaggressiot naamioidaan usein kohteliaisuudeksi, kysymykseksi tai humoristiseksi kommentiksi. Mikroaggressioita sanovat ihmiset kuvaavat itsensä usein tavalliseksi, moraaliseksi yksilöiksi. Kommentteja ilmantuu yleensä tilanteissa, joissa ollaan tekijän kokemuspiirin ulkopuolella. Aggressiot ovat usein manifestaatio ylemmydentunteesta, ulkopuolisuuden tunteesta tai alitajuisista peloista¹². Mikroaggressiot kuvataan teoksessa haastattelun kautta. Naureskelun sävytteisellä kommentoinnilla Kissalan hahmo tuo esille ryhmäpaineen ja työpaikan paineet.

Siinä missä käsikirjoituksen näkymätön juontajahahmo on sekoitus autokauppiasta ja koulukiusaajaa, on Anna Reksinen puhtaasti ilkeään retoriikkaan ja koviin otteisiin turvautuva kiusaaja. Reksisen hahmo pohjautuu Olet mitä syöt -sarjassa esiintyvään hyvinvointilääkäri Pippa Laukkaan. Pippa Laukan tapa käsitellä vartaloa on hyvin biomedikaalinen, vailla tajua muista lihavuuteen liittyvistä diskursseista.

Tämä on erittäin yleinen lähestymistapa tosi-tv:n laihdutusohjelmien saralla ja Laukan hahmo tosi-tv:ssä mukailee genrelleen tyypillistä rankaisijahahmoa. Olet mitä syöt on suomalainen versio brittiläisestä *You are what you eat* -sarjasta¹³, jossa ankara juontajahahmo pyrkii laihduttamaan osallistujia sadistisin keinoin.

11 O’Carroll, Christian Science Monitor, 2018, <https://www.csmonitor.com/Technology/2018/0315/Can-your-boss-make-you-wear-a-Fitbit>

12 Sue, 2010

13 You are what you eat, 2004–2007, Producer: Anna Richardson, Channel 4

Kuten suomalaisessakin versiossa, brittiläinen alkuperäissarja oli tunnettu toistuvasta kohtauksesta, jossa juontaja tutkii osallistujan ulosteita havaitakseen ruokavaliosta johtuvia poikkeamia. Lihavan nöyryyttäminen on kokonaisvaltaista. Spektakelisointi on sinänsä ymmärrettävää, onhan ohjelma-aika lyhyt ja jokaisesta jaksosta on tehtävä katsojalle mielenkiintoinen.

Anna Reksisen hahmo kohtelee lihavaa halveksuen ja pyrkii laihduttamaan kohteensa nöyryytyksen, haukkumisen ja ruumiillisen rangaistuksen kautta. Eat Dirt pyrkii samaan moraaliseen dualismiin mitä esikuvansa tosi-tv:ssä. Reksinen edustaa myös uusliberaalista mediakuvasta tuttua superihmistä (esimerkiksi Alexander Stubb), joka työn ohella urheilee ammattimaisesti, on kaunis, laiha ja rikas.

Olet mitä syöt -sarjassa ”pahalla ruoalla” on myös roolinsa lihavan nöyryyttämisessä. Sarjan leimallisimpiin osiin kuuluu kohtaus, jossa on pöydällä esitettynä lihavan henkilön viikon aikana nautitut ruoat. Kohtaus on värikäsitelty harmahtavaksi ja ruoka on kasattu pilaantuneen näköisiksi jäteröykkiöiksi pöydälle.

Terveellinen ruokavalio on lähinnä kauniisti aseteltuja vihanneksia ja siemeniä, tietysti värejä korostaen. Ruoka näytetään hyvänä tai pahana myös teoksessa; huono ruoka rinnastetaan sipsillä kuoruttettuihin hevosen ulosteisiin, siinä missä hyvä ruoka on mahdollisimman yksinkertaista ja luonnonläheistä -tässä tapauksessa kiviä.

Pippa Laukka (oik.) ja Reetta Kellokangas ohjelmassa Olet mitä syöt (2018), Aito Media Oy

Anna Reksinen (Eliina Hiltunen) kauhistelee Milja Raudaskosken (Milja-Liina Moilanen) vahingollista paskansyömiskierrettä. Screenshot teoksesta Eat Dirt (2019).
Kuvaaja: Jirka Silander

Milja Raudaskosken hahmo on eräänlainen pseudonyymi itselleni. Tahdoin kuvata itseäni ja henkilökohtaisia kokemuksiani lihavana naisena mutta, myös näyttää yleismaailmallisia ongelmia, jotka liittyvät suomalaiseen kulttuuriin ja työelämään. Eat Dirt oli alusta saakka suoraan ilmaisuun ja mustaan huumoriin pyrkivä.

Tuntui turvallisemmalta käsikirjoittaa itseni lihavaksi naiseksi, jota haukutaan ja ivataan. En usko että olisin pystynyt ottamaan näyttelijää sijaiskärsijäksi rooliin. Hahmo kuvaa kokemustani lihavuudesta. Vaikka lihava henkilö olenkin minä itse, olen myös paljon muita asioita. Rooli on kuin kuori, jonka pohjalta minua kohdellaan, taustalla on rykelmä mielipiteitä, ajatuksia, seksuaalisuutta ja tunteita, jotka usein unohdetaan läskien taakse. Ilmiötä kutsutaan termillä *hyper(in)visibility*. Termi viittaa siihen että lihava yksilö on samanaikaisesti näkymätön mutta näkyvä.

Moraalinen dualismi voidaan jäljittää laihdutusohjelmien varsin konservatiiviseen ajatusmaailmaan, jossa koti, uskonto ja isänmaa toimivat elämän peruspilareina. Samankaltaiselle idealismille rakentuu suomalaisen yhteiskunnan arvoasteikko. Tätä opinnäytettä kirjoittaessa syksyllä 2019 Suomen suurin puolue oli Perussuomalaiset (kannatus 20.6%)¹⁴, joka ilmoittaa olevansa isänmaallinen, kristillissosiaalinen puolue. Toiseksi suurin puolue on Kokoomus, jonka arvopohja rakentuu liberaalikonservatismiin sekä sivistysporvarilliseen maailmankuvaan. Voidaan sanoa että Eat Dirt kritisoi myös edellämainittuja arvomaailmoja itsekkinä, yksilöä ja ympäristöä kuluttavina sekä vanhanaikaisina.

Milja Raudaskoski kaivamassa omaa hautaansa. Screenshot teoksesta Eat Dirt (2019). Kuvaaja: Jirka Silander.

¹⁴ Yle, 5.9.2019, <https://yle.fi/uutiset/3-10954150>

1.3 EAT DIRTIN TUOTANTO

Näyttelijät Eliina Hiltunen, Veera Syrén sekä ääninäyttelijät Janne Porkka ja Esa Silander valikoituivat lähipiiristäni. Tarkempi hahmoanalyysi löytyy luvusta "Eat Dirtin hahmot suomalaisen lihavuus- ja työdiskurssin ilmentäjinä".

Eliina Hiltunen on erinomainen heittäytyjä ja kokenut kameratyöskentelyssä. Hän on myös siskoni, ja olen pidemmän aikaa halunnut työskennellä hänen kanssaan. Suunnittelimme Anna Reksisen hahmoa yhteistuumin manereista vaatetukseen ja maskeerauksesta puhetapaan. Kuvaustilanteessa kannustin häntä ylienergisestä ja ylenkatsovaan ilmaisuun. Hiltunen noudatti käsikirjoitusta mutta improvisoi myös paljon kohtauksia.

Janne Porkka on tunnettu suomalainen juontaja, joka on tuttu suurelle osalle suomalaisia. Juontajaaäneksi hän valikoitui osittain sen takia, että suomalainen katsoja tuntisi tiettyä samaistumista kuullessaan Porkan äänen. Porkka on rautainen viihdealan ammattilainen ja äänitystyöt sujuivat hänen kanssaan tunnissa. Pyysin häntä pyrkimään ilmaisussaan kohti lipevää autokauppiasta ja tuomitsevaa kansankynttilää. Äänityöstä vastasi Heikki Kareranta.

Tekninen työryhmä koostui kuvaaja Jirka Silanderista, leikkaaja Eveliina Pasasesta sekä äänisuunnittelija Heikki Karerannasta. Lisäksi sain kalusto- ja tuotantotukea tuotantoyhtiö New Dawn Oy:lta. Kuvauslokaatiot järjestivät Barkerin kutomon tiloista Turusta sekä Soraliike Lehtovaaran tontilta Piikkiöstä. Kuvauslokaatioiden etsinnässä konsultoimme Varsinais-Suomen Elokuvaakomissiota sekä järjestäjä Pietari Pastilaa.

Laadimme kuvaussuunnitelman kuvaajan kanssa. Pysin suunnitelmassani tuomaan ilmi millaista visuaalista ilmettä haluan kuvalle sekä miten roolihahmot näytetään. Kuvaaja altistettiin myös erinäisille tosi-tv-sarjoille. Laihdutus-realityssa ominaiset epä-martelevat kuvakulmat ja epämukava läheisyyden tuntu olivat toiveinani kuvasuunnitelmaa tehdessä. Videossa on käytetty erittäin laajaa linssiä. Tämä sen takia että tosi-tv:tä kuvatessa kuvaaja saa helpommin mahdutettua koko toiminta videolla, ja virheiden määrä minimoituu. Tämä ohjaa katsojan pois perinteisestä elokuvakerronnasta, ja lähentelee enemmän kotimaista "edullista" tosi-tv lookkia. Koen että pääsimme hyvään yhteisymmärrykseen toteutuksesta ja lopputulos oli mielestäni erinomainen. Jirka Silander toteutti myös alkugrafiikat sekä mainosinsertit toiveideni mukaan, käyttäen halvanoloista arkistomateriaalia. Silander on ammatiltaan mainostuottaja /leikkaaja. Hänen ammattitaitonsa avulla keksimme mukailla halpojen mainospaikkojen kaltaisia mainoksia stock-videoiden avulla. Tietynyttyppinen kuvituskuva tuo tuttuuden tunnetta katsojalle. Etsin stock-materiaalia pexels.com-palvelusta. Käytössä olivat esimerkiksi hakusanat: food, fat, fitness, woman eating food, commercial.

Olen työskennellyt aikaisemmin leikkaajan kanssa jo kandityössäni Siivoojassa. Hänen työtapansa ja toiveensa olivat siis minulle jo jossain määrin tuttuja. Esitin oman suunnitelmani leikkauksesta ja hän esitti minulle omat korjausehdotuksensa. Vietimme tiiviisti aikaa noin viikon verran teosta editoidessa. Erityisen herkullisen tilanteesta teki se, että Pasasella on kokemusta myös tosi-tv:n leikkaamisesta. Hän osasi tuoda ilmi pieniä eleitä ja ilmeitä, jotka muutoin olisivat hukkuneet materiaalityön sekaan.

Musiikit valitsin ilmaisupalvelusta. Pysin niiden suhteen noudattamaan tosi-tv:stä tuttua äänimaailmaa. Alun kohtaus on täysin hiljainen lukuun ottamatta Pomon ääntä ja taustäääniä. Äänisuunnittelija Heikki Kareranta toteutti teoksessa kuuluvat äänitehosteet sekä miksiasi elokuvan. Eat Dirtin äänimaailma kuvaa jäsenneytystä ja monipuolisesti tosi-tv:n kaoottisuutta, ahdasmielisyyttä ja kaupallista ulottuvuutta.

Yhteistyö elokuvan ammattilaisten kanssa oli ajoittain haastavaa, en nimittäin ollut millään tavoin perillä alan hierarkioista ja säännöistä. Kuvaustilanteet ovat tarkoin strukturoituja, joten jouduin todella pinnistelemaan että pysyn vauhdissa mukana. Koin erityisen haasteelliseksi muiden käskyttämisen ja aikataulujen seuraamisen. Kuvaustilanteessa sain useaan otteeseen muistutuksia ohjaajan statuksestani.

1.4 YHTEYDET MUIHIN TEOKSIIN JA TEKIJÖIHIN

Taideteos on jossain määrin kuvaus tekijästään mutta se heijastelee myös tekijän mieltymyksiä muulta taiteen kentältä. Olemme jatkuvassa kuvan, äänen ja elämysten tulvassa. Mikään taiteenlaji ei kehity omassa kuplassaan, vaan monitaiteellinen tausta on lähes välttämätön tarkastellessa taiteellisia tuotoksia.

Eat Dirtiä tehdessä hakeuduun suomalaisuuden kuvauksien ja tavallisuutta käsittelevien teosten pariin. Saara Turusen kirjallinen tuotanto ja näytelmä *Medusan huone* vaikuttivat voimakkaasti tekemiseeni.

SAARA TURUSEN TUOTANTO

Miesten (Ylermi Rajamaa, Aksinja Lommi ja Tommi Korpela) seuraamat Formula-kisat hiljensivät Katja Küttnerin roolihahmon monologin. Kuva: Aino Nieminen/Q-teatteri

Medusan huone esitettiin Q-teatterissa Helsingissä keuhällä 2019. Teos oli voimakkaan visuaalinen ja sanallisesti vähäeleinen. Q-teatterin nettisivuilla kuvaillaan esitystä seuraavasti:

“Medusa oli kreikkalaisen mytologian mukaan kaunis nuori neito, jonka Poseidon raiskasi.

Rangaistukseksi tapahtuneesta Medusa muutettiin kammottavaksi hirviöksi, jolla oli käärmetukka.

Medusan huone on fragmentaarinen teatteriesitys, joka on saanut innoituksensa Medusan myytistä.

Se on hienovarainen ja unenomainen kuvaus sukupuoleen liittyvästä vallasta ja hiljentämisen käytännöistä. Teos

tarkastelee aiheitaan musiikkia ja visuaalista kerrontaa apunaan käyttäen.”

Miksi miestaiteilijat nostetaan neron jalustalle naisia useammin? Tommi Korpelan ja Ylermi Rajamaan roolihahmot rakastelemassa miesten kirjoittamia kirjoja. Elina Knihtilä tarkkailee. Kohtaus tarkasteli kirjallisuudessa esiintyvää naiskuvaa siteeraamalla mm. Charles Bukowskin, Pentti Saarikosken ja Henry Millerin teoksia. Kuva Aino Nieminen/Q-teatteri

Esitys paneutui vallankäytön eri muotoihin ja suomalaiseen tavallisuuden mentaliteettiin, jota Turunen käsittelee paljon teoksissaan. Erityisesti se otti kantaa ulkonäön merkitykseen vallankäytön muotona. Medusan huone oli monella tapaa myös sukupolvikokemuksilla leikittelevä. Kuulin että tietyt esityksen eleet eivät olleet avautuneet iäkkäämmälle yleisölle. Koin että esityksessä oli esillä paljon hiljentämisen, häpeän ja syyllistämisen rakenteita, jotka ovat tuttuja milleniaalisukupolven naisille. Suomalaisille ominainen vaikenemisen kulttuuri ja häpeä oli kantavana teemana teoksessa. Turusen lakoninen huumori oli läsnä koko esityksen ajan ja sitä korostivat esityksen visuaaliset elementit. Minimalistinen lavastus, hienovarainen valaistus ja eleillä tapahtuva tarinankerronta herättivät katsojassa kysymyksiä, joihin vastaukset oli löydettävää omasta kokemuspöiristä tai empatian kautta.

Turusen romaani *Rakkautenhirviö* oli *Eat Dirtin* jälkituotannossa tärkeä teos, joka tuki ja kannusti jatkamaan. *Rakkautenhirviö* käsittelee lähes samoja teemoja, joiden kanssa painin *Eat Dirtin* kanssa. Tavallisuuden olemus Suomessa, taitelijuteen kasvaminen ja naiseuteen liittyvät häpeän ja vihan tunteet ovat elementtejä *Rakkautenhirviössä* ja *Eat Dirtissä*. Vaikka teos on fiktiota, on siinä runsaasti autofiktiota. Kirjailija on sanonut että *Rakkautenhirviössä* omaelämäkerrallisuus on häilyvää.

Kirjaa oli helpottavaa lukea valmistautuessa *Kuvan Keväeseen* ja viimeistellessä teosta. Turunensanallistaa *Rakkautenhirviössä* loistavasti millaisia ominaisuuksia naiselta odotetaan Suomessa ja millaiseen vaikenemisen kulttuuriin meidät kasvatetaan. Oli erityisen mielenkiintoista lukea myös kirjailijan matkasta taitelijaksi, siihen liittyvästä epävarmuudesta ja häpeästä. *Medusan huoneessa* pureuduttiin miestaiteilijoihin liittyvään neromyyttiin, sekä arvostukseen, jota miestaiteilijat saavat suhteessa kanssasisariinsa.

Turusen teoksissa käsitellään rumuutta tavalla johon itsekkin pyrin. Rumuus on suhteellista, se tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Se ei ole vain ulkoisia tekijöitä, se on empatian puutetta, vihaa ja ahdistavia rakenteita. Hänen teoksensa (jota toivon myös taiteellisilta tuotoksiltani) katsovat rumaa ja nostavat sen keskiöön, jonka valossa tarkastelemme myös kauneutta.

DOCUMENTA 14 JA LIVERPOOL BIENNIAL

On ehkä erikoista mainita nykytaidefestivaaleja osana yksittäisen teoksen esikuvia, mutta omalla kohdallani matkustaminen on muodostunut tärkeäksi osaksi teoksen toteuttamista. Kerään muistiinpanoja valokuvaamalla, joista koostan jälkikäteen kollaaseja tai sarjallisia muistiinpanoja. Nostan tässä yhteydessä esille kaksi suurta näyttelyä, sillä ne ovat teemoiltaan omaa ilmaisuani koskettavia sekä kuvataidekentällä vaikuttavia kokonaisuuksia. Nykytaiteen spektakkelisoituessa ja supernäyttelyiden yleistyessä onkin aiheellista miettiä, onko yksittäisen taiteilijan teos enää niin merkittävässä osassa suhteessa viimeisen päälle hiottuihin näyttelykokonaisuuksiin, joissa teokset ovat vain osa suurempaa temaattista kokonaisuutta.

Puolan ja Saksan rajalla matkalla Kasseliin (2017) Kuva: Milja-Liina Moilanen

Documenta¹⁵ on viiden vuoden välein järjestettävä nykytaiteen huippunäyttely, joka levittäytyy Ateenaan ja Kasselin pieneen kaupunkiin niin museoihin kuin julkisiin tiloihin. Vuonna 2017 Documenta 14:sta taiteellisenä johtajana toimi Adam Szymczyk. Kasselin kokonaisuus oli vahvasti painottunut poliittiseen taiteeseen ja julkisen tilan symbiooseihin. Documenta rohkaisi jatkamaan poliittisen taiteen parissa ja toteuttamaan osallistavampia teoksia. Näyttelykokonaisuudessa nähtiin monia yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta käsitteleviä teoksia.

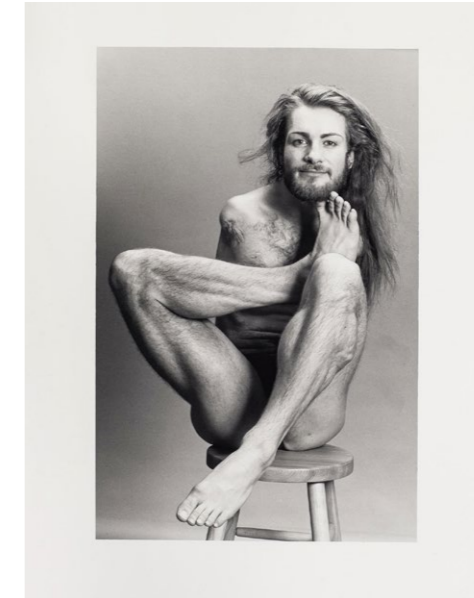
Documenta 14 The Reader on kokoelma näyttelyn tiimoilta koottuja tekstejä ja ajatuksia. Kriitikko ja runoilija Quinn Latimerin artikkeli "The Body as *body* or body politic" erittelee vartaloa, ruumiillisuutta ja vartalon politiikkaa Documentassa nähyissä teoksissa. Tekstissä paneudutaan vartalon eri muotoihin teoksissa, sekä kulttuurillisiin että aikakausliitännäisiin aspekteihin vartalon kuvassa. Hänen runollinen esipuheensa kuvaesseeeseen kosketti:

"The body-whole, controlled, fragmented, transforming, transfigured- as corpus or corpse. The body as body or body politic. Such are the ways in which we have construed and constrained it- ours and others'. The relic trade, medieval self-blazoning, cultures of dissection and discipline, the modern body fragmented by violence and pharmacology and state, part to whole. To part again. The political economy of the body, the political technology of it. Bodies that matter, bodies that don't. Bodies differentiated: the long project of their difference."

Ote Quinn Latimerin tekstistä: "The body as body or body politic" | Documenta 14, The Reader.¹⁶

¹⁵ <https://www.documenta.de>

¹⁶ Latimer, 2017, 135

Lorenza Böttner, untitled (n. d.), black-and-white photograph, 35.5 × 27.9 cm

Erityisen noston ansaitsi Lorenza Böttner (1959-1994), jonka retrospektiivi oli nähtävillä Kasselin Neue Galeriassa. Böttner oli chileläis-saksalainen taiteilija, joka työskenteli maalauksen, piirroksen sekä videoiden parissa. Hänen molemmat kätensä oli amputoitu lapsuusajan onnettomuuden vuoksi, jonka vuoksi maalaukset ja piirrokset ovat toteutettu suun tai jalkojen avulla. Böttnerin teokset tutkailevat vammautuneen vartalon poliittisuutta ja seksuaalisuutta transsukupuolisen henkilön näkökulmasta.

Lorenza Böttner, untitled (1983), pencil on paper, 29.8 × 20.9 cm

Hän yhdisti perinteisesti sukupuolettuneita taiteen tekemisen käytäntöjä performansseissaan. Hän kierteli ympäri Eurooppaa toteuttaen piirroksia ja maalauksia julkisissa tiloissa, ominaiseen tyyliinsä suulla ja jaloin toteutettuina. Böttnerin teokset ovat ajattomia, poliittisen vartalon älykkäitä tutkielmia ja visuaalisesti häikäiseviä kannanottoja. Taiteilija menehtyi vuonna 1994 HIV-liitännäisiin komplikaatioihin.

Liverpool, syksy 2018, tupakkaa ja tekokukkia. Kuva: Milja-Liina Moilanen

Yksilön ja yhteiskunnan suhdetta tarkasteltiin laajasti Liverpoolin biennaalissa syksyllä 2018. Kaupunkitilassa, gallerioissa, museoissa ja julkisissa virastotiloissa tapahtuva näyttelykokonaisuus kulki otsikolla *“Beautiful world where are you?”*. Teoskokonaisuus oli rakennettu temaatteisesti vapauden, kauneuden ja yksilön aseman tutkailun varaan -näin vapaasti tulkittuna. Koska aloitin Eat Dirtin suunnittelun syksyllä 2018, Liverpoolin Biennaali vaikutti teosprosessiini paljon.

Aslan Gaisumov, *Keicheyuhea* (video still), 2017. Image courtesy the artist.

Aslan Gaisumovin (1991) koskettava videoteos Liverpoolin historiallisella kaupungintalolla itketti ja jäi kummittelemaan mieleen pitkäksi aikaa. Teoksessa *Keicheyuhea* (2017) Gaisumovin isoäiti palaa vuoristoiselle kotiseudulle, josta heidän tsetseeni-kylänsä jäsenet karkotettiin 73 vuotta aikaisemmin. Kumaran vanhuksen muistellessa kylän talojen sijainteja, karkotukseen liittyviä järkyttäviä tapahtumia ja perheensä traagisia vuosia karkottamisen jälkeen, miettii väkisinkin nykypäivän vastaavia tapahtumia sekä valtioiden harjoittamaa väkivaltaa yksilöitä kohtaan.¹⁷ Gaisumovin teokset käsittelevät kivuliasta tsetseenien lähihistoriaa ja yksilöiden osaa historiallisessa narratiivissa.¹⁸

¹⁷ *Keicheyuhea*, 2017, <https://biennial.com/2018/exhibition/artists/aslan-gaisumov>
¹⁸ Polonsky 2018, 13.6.2018 <https://www.calvertjournal.com/features/show/10491/aslan-gaisumov-chechnya-liverpool-biennial>

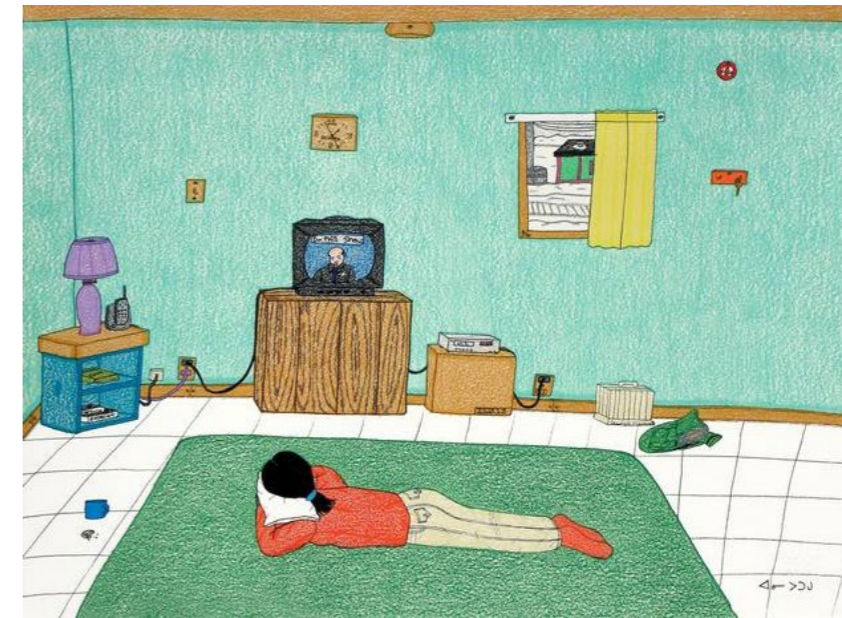
Annie Pootoogook: *Bear by the Window*, 2004. Image courtesy The Gas Company Inc

Vastaavia aiheita käsittelevä Annie Pootoogook (1969-2016), jonka inuiittien elämää käsittelevät piirrokset näyttävät alkuperäiskansan jäsenten raadollisen elämän kylässä. Alkoholismien, väkivallan ja arkisten askareiden värittämät piirrokset näyttävät osia alkuperäiskansan elämästä, jollaista on vaikea kuvata sanoin. Pootoogookin visuaalinen tyyli on naivistinen, vilpitön ja tarkka. Hänen teoksensa käsittelevät rajuja teemoja tavalla, jotka pysäyttävät ja vievät katsojan suoraan tapahtumapaikalle. Suoruus olikin taiteilijan leimallisimpia piirteitä. Teokset olivat usein nimetty kuvaavasti (esim. *Man abusing his partner*).

Annie Pootoogook: *Man abusing his partner*, 2002. Collection of John and Joyce Price. Image courtesy Fehleley Fine Arts

Suoruus ja taiteilijan tapa kuvata eskimoiden rankkaa arkea tragikoomisella otteella viehätti. Pootoogookin kuuluisimpiin teoksiin lukeutuva *Dr. Phil* kuvaa länsimaisen kulttuurin vaikutuspiiriä eskimoiden elämässä.¹⁹

Annie Pootoogook: *Dr. Phil*

Pootoogook kuoli epäselvissä olosuhteissa vuonna 2016. Hänet löydettiin menehtyneenä Rideau-joesta Kanadan Ottawasta.

¹⁹ Cambell, 2018, s.40

Temptation Island Suomen viidennen tuotantokauden (2018) draamaa. Kuvassa (vas.) Tia Rauhamäki, Meiju Koskela ja Jenina Vornanen. Kuva: Nelonen

2. TOSI-TV-FORMAATTI

2.1 TOSI TV, RAHA JA NAISKUVA

Tunsin ensimmäisen kerran vetoa tosi-tv:n pariin varhaisessa teini-iässä, 2000-luvun alkupuolella. Big Brother, Dr. Phil, Bachelor, Rokkarille morsian ja The Osbournes olivat mielisarjojani. Tosi-tv vyöryi ruutuihimme ja määritteli milleniaali-sukupolven tavan tarkastella julkisuutta, kauneuskäsityksiä sekä tunteiden käsittelyä. Kuka tahansa saattoi tulla julkkikseksi ja julkisuudenhahmot muuttuivat kansanomaisimmiksi hahmoiksi. Minulle tosi-tv muuttui ammatillisen intohimon kohteeksi vuonna 2015 kun toteutimme Reality television goes art-ryhmänäyttelyn Galleria Rajatilassa Tampereella. Viehäytys outoon, alati muuttuvaan genreen ja sen sisäisiin lakeihin säilyi. En malttanut olla palaamatta aiheeseen maisterin työssäni.

Mediatutkija Veijo Hietala määrittelee kirjassaan *Media ja suuret tunteet* tosi-tv:n viihteen eri genret läpäiseväksi formaatiksi, joka nostaa yksityisyyden ja yksilön tunteet ohjelman keskeiseksi sisällöksi. Hän jatkaa että tosi-tv tulee arvioida viihteellisyyden pohjalta, ei niinkään sen perusteella onko ohjelman sisältö tosi.²⁰ Kyse on arjen spektakkelisoinnista, tirkistelyn tarpeesta. Eksploitaatio ja tosi-tv ovat lähes symbioottinen yhdistelmä. Reality ei pärjää genrenä ilman henkilöitä, jotka ovat valmiita laittamaan ns ”kaiken likoon”.

Esimerkkinä voidaan käyttää Temptation Islandia, joissa sarjan roolitus perustuu räikeään liioitteluun ja telenovela-henkisiin juonenkäänteisiin alkoholihuuruissa ympäristössä. Tuttavallisemmin ”Tempparit” on ajankohtainen katsaus nyky-yhteiskunnan henkiseen tilaan, jossa kilpailuhenkisyys, seksivietti ja kankeat sukupuoliroolit toimivat tarinan vauhdittajina. Temptation Island perustuu samannimiseen tosi-tv-sarjaan (suomeksi Viettelysten Saari), joka on lähtöisin Yhdysvalloista. Sarjan perusasetelmassa neljä pariskuntaa viedään kolmeksi viikoksi trooppiselle saarelle. Kohteessa heidät erotetaan eri sijainteihin. Seurusteleiden henkilöiden seuraksi lähetetään kaksitoista sinkkua, jotka pyrkivät houkuttelemaan parisuhteessa olevat seksiin ja intiimiin kanssakäymiseen.²¹

Runsaan television katsomisen nähdään olevan linkittynyt sosiaaliseen asemaan ja jopa poliittiseen aktiivisuuteen²². Tosi-tv vahvistaa näkemyksiämme keskiluokasta ja sen normeista liioittelemalla ennalta määrättyjä käyttäytymismalleja, jotka imitoivat hyveelliseksi katsotun keskiluokkaisuuden kehyksiä. Sen hämmästyttävä voima lepää sen kyvyssä saada ihmisissä aikaan suunnatonta paremmuuden tunnetta. Ja sen vuoksi reality on katsotuun television muoto suomalaisten parissa.

Tosi-tv:n naiset näyttäytyvät (tai pikemminkin näytetään) katsojalle miehistä riippuvaisina, passiivisina ja heikkoina. Ulkoisesti naiset ovat iältään huomattavasti mieskollegoitaan nuorempia, hoikempia ja monessa tapauksessa viehättävämpiä. Naishahmot näytetään seksisymboleina tai ”huonoina naisina”, jotka ovat lähinnä yleisiä vitsejä. Tosi-tv:ssä yleinen neljänneksen seinän rikkoutuminen tapahtuu yleensä haastatteluosoiden yhteydessä. Naishahmojen kohdalla on havaittu että he tapaavat puhua useammin tunteista, muiden hahmojen ulkoisista piirteistä tai teemoista jotka mielletään pinnallisiksi ja itsekkäiksi. Koska tosi-tv on nimestään huolimatta käsikirjoitettua ja voimakkaasti editoitua viihdettä, kyse on tuotantoyhtiöiden tietoisista valinnoista esittää sarjojen naisia.

Hakuprosessit maalaavat utopistisen kuvan sarjoihin osallistumisesta. Hakuilmoituksissa ohjelmat kuvaillaan seikkailuna monien eri hakujen yhteydessä (esim. Temptation Island, Au pairit). Seikkailunhaluisuus, ”hyvä asenne”, rohkeus ja heittäytyminen ovat toivottavia piirteitä hakijalta. Love Island penää hakijalta kokovartalokuvaa ja on kiinnostunut sosiaalisen median sisällöistä. Tuoreimmassa Big Brother- kaudessa on korostettu vastakkainasettelua tuomalla hahmoiksi vastakkaisia poliittisia kantoja, uskonnollisia näkemyksiä ja sosiaalisia piirteitä omaavia henkilöitä. Tosi-tv:n konfrontaatio perustuu vastakkainasetteluun ja stereotyyppisten piirteiden vahvistamiseen. Katsojassa halutaan herättää paheksuntaa, järkytystä sekä ylemmydentunnetta.

Olin sähköpostitse yhteydessä mediatutkija Veijo Hietalaan maaliskuussa 2019. Kysyin häneltä kuinka kansantalouden liikahtelut korreloivat tosi-tv:n sisällön kanssa. Hietalan mukaan tosi-tv:n moraalialia voidaan heijastella yhteiskunnan arvomaailman muuttumiseen. Hietala nosti esiin keskustelussa Survivor-sarjan (suom. Selviytyjät), jossa toiminta tapahtuu bisnesmaailman tapaan tiimeinä, mutta jossa menestyminen perustuu häikäilemättömään selkäänpuukottamiseen ja huijaamiseen.

Sarjaa on verrattu Hietalan mukaan liike-elämän arvojen kovenemiseen ja individualismin kasvuun nykykulttuurissa. Esimerkiksi kuvataiteilija Reija Meriläinen (s.1987) käsittelee *Survivor*- teoksessaan (2017) tosi-tv:stä tuttuja valta-asetelmia ja arjen sosiaalisia tilanteita. *Survivor* on sekä videopeli että taideteos, jossa pelaaja/katsoja navigoi virtuaalisessa Kiasmassa. Pelissä on päämääränä voittaa muut millä keinolla hyvänsä.²³

20 Hietala, 2007
21 Nelonen Media, 5.9.2019 <https://www.nelonen.fi/ohjelmat/temptation-island-suomi>
22 Helsingin Sanomat, 30.12.2011 <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-200002515486.html>

23 Kiasma, 2017, <http://onlineart.kiasma.fi/reija-merilainen/>

Jenni "JWoWW" Farleyn reaktio "läski"-kommenttiin Jersey Shore Family Vacation- sarjan toisen tuotantokauden jaksossa. Music Television 2018

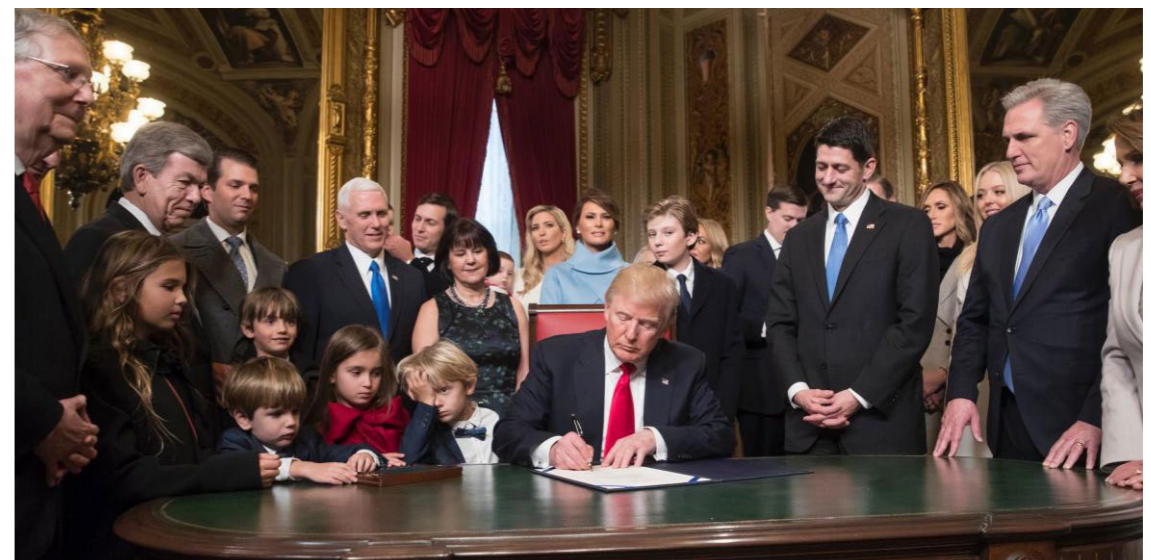
Tosi-tv:n kaupalliset motiivit ovat ohjanneet vahvasti genren kehitystä. Naiseuden ja luokan käsitteet nivoutuvat yhteen tosi-tv:ssä. Esimerkiksi Olet mitä syöt-ohjelmassa ihanteellinen naiskuva rakentuu keskiluokkaisten ihanteiden varaan, jossa pidättäväisyys ja matala rasvaprosentti määrittelevät hyvän ihmisen mallin.

Tämä näkyi tosi-tv:ssä ohjelmina, jotka ylistivät rikkaiden elämäntapaa sekä tirkistelivät kerskakuluttavan yläluokan käsikirjoitettuun arkeen. Vuoden 2008 finanssikriisi romutti yltiösuureksi kasvaneiden pankkien egot sekä maailmantalouden. Tämä vaikutti viihdekulutukseen siten, että köyhtyneelle ja päänahapotkitulle tv-yleisölle tarjottiin viihdettä joka saa heidät tuntemaan olonsa paremmaksi kurjistuvassa yhteiskunnassa. Sosiaalisen median nousu nosti vaatimustasoa korkeammalle, arjen spektateloisointi ei ollutkaan enää niin helppoa kun tirkistelystä oli tullut jokapäiväinen kansanhubi. Yhä julmemmat tosi-tv:n muodot vakiinnuttivat paikkansa. Esimerkkeinä Here Comes Honey Boo Boo²⁴, Jersey Shore²⁵ ja Suurin Pudottaja²⁶. (Toki poikkeuksiakin löytyy, esimerkiksi Keeping up with the Kardashians²⁷ on henkinen jäännös nousukauden rikkaiden ihannoinnista.).

Aikamme yksi merkittävimmistä ohjelmista on Diili²⁸, jota voidaan pitää merkittävimpänä yksittäisenä tekijänä **Donald Trumpin** valtaannousulle. Kattava sarjan tarjoama medianäkyvyys onnistui hävittämään kansan mielistä Trumpin legendaariset epäonnistumiset liikemiehenä ja maalasivat hänestä kuvan menestyvän johtajana. Maassa jossa koulutus on rikkaiden etuoikeus, populistinen mediapeli puri kansan syviin riveihin paremmin kuin kukaan olisi uskonut. Koventuneet asenteet viihteen sarallaraivasivat polkua rasistisen retoriikan hyväksynnälle ja oikeistopopulistiselle agendalle

Markkinointikuva The Apprentice- sarjasta, julkisuuden henkilöihin keskittyneellä tuotantokaudella 2013. Keskellä presidentti Donald Trump.
Kuva: FremantleMedia Enterprises, MGM Worldwide Television, NBC

Presidentti Donald Trump seurassaan kongressin johtoa ja perheensä hallituksen nimitystilaisuudessa (2017).
Kuva: J. Scott Applewhite/Pool/Getty Images

24 Here Comes Honey Boo Boo, (2012-2017) Authentic Entertainment Distributor: 20th Television, TLC
25 Jersey Shore, 2009- 2012, 495 Productions, MTV
26 The Biggest Loser, 2004-2016, NBCUniversal Television Distribution, NBC
27 Keeping up with the Kardashians, 2007-, Ryan Seacrest Productions, Bunim/Murray Productions, E!
28 The Apprentice, 2004-2017, FremantleMedia Enterprises, MGM Worldwide Television, NBC

Realityyn kuuluu tuotantokustannusten minimointi suhteessa mainostulojen maksimointiin. Sitä voidaan pitää kapitalistisen viihteen multihuipentumana, jossa kaikelle, jopa roolihahmoille on määriteltävissä myyntiarvo. Useat ohjelmat ovatkin pitkiä mainoksia. Jokaisessa tosi-tv-ohjelmassa tuntuu olevan taustalla jonkinlainen markkinointikikka. *Supernanny Suomen*²⁹ Pia Penttala toimii johtajana Tukikohta Oy:ssä, *Bachelor Suomen 2019* päähenkilö Christoffer ”Toffe” Forsman mainostaa joka toisessa lauseessa Crossfit- saliaan³⁰.

Temptation Islandissa esiintyvät henkilöt yrittävät rakentaa itsestään mahdollisimman myyvää tuotetta. Esimerkki jota käytän omassa teoskokonaisuudessa Kuvan Keväessä on *Olet mitä syöt*- sarjan³¹ Pippa Laukka, joka markkinoi sarjan kautta omaa osaamistaan yksityislääkärinä. Sarja vaikuttaisi olevan pitkä mainos hänen henkilökohtaisille palveluilleen, kirjoilleen ja oheistuotteilleen. Valitettavasti itsetuntonsa menettäneiden henkilöiden kustannuksella.

Realityn kerronnassa käytettävät retoriset keinot ja juonenkäänneet valjastetaan tehokkaan kohdemarkkinonnan välineiksi. Veijo Hietala kirjoittaa kirjassaan *Media ja suuret tunteet*³² marxilaisen kritiikin pitävän televisiota valtaideologian äänitorvena. Voimme siis ajatella seuraavamme varsin liberaalikonservatiivisia maailmankuvaa. Laajemmassa mittakaavassa tosi-tv:n tarjoama ihmiskuva vaikuttaa vahvasti yleisön asenteisiin.

Bachelor Suomen toisen tuotantokauden osallistajat Kuva: Warner Bros. International Television Production Finland

Otetaan tarkasteluun sukupuoliroolit *Temptation Island* Suomessa sekä *Bachelor* Suomessa. Sarjojen sukupuoliroolit noudattavat perin konservatiivista jakoa naisellisesta naisesta ja miehisestä miehestä. Kuten yleisesti tosi-tv:ssä, myös *Bachelor* Suomessa ja *Temptation Islandissa* voidaan soveltaa Beverly Skeggsin kunniallisuuden (respectability) käsitettä³³.

Skeggsin mukaan kunniallisuuden käsitteet ovat erilaiset eri sukupuolille ja etenkin keskiluokka määrittää mikä on hyvätapaista naisille. Tämä keskiluokkainen naistapaisuus on normi, jota vasten kunniallisuutta peilataan. Tosi-tv heijastelee kaikkia narratiivejaan tätä kunniallisuuden käsitettä vasten. Huonosti käyttäytyvät naishahmot luovat tarinaan jännitteitä ja käännteitä, joita katsojat voivat paheksua sekä heijastella omia arvojaan ja normejaan näitä vasten. Etenkin Bachelorin juonenkulku rakentuu hyveellisen naiskansalaisen valintaan.

Naishahmot tuntuivat omien sanojensa mukaan toimivansa pääasiallisena päämääränään pariutuminen ja lisääntyminen heterosuhteessa. Koko tähänastisen elämän huipentuma oli vielä edessä ja se huipentuma oli miehen hankkiminen. Naishahmojen konfliktit pyörivät lähinnä mieheen liittyvän kilpailun ympärillä. Naisen ensisijainen tehtävä on olla miestä varten ja suojella tätä pyhää velvollisuuttaan vihaamalla kaikkia muita sarjassa esiintyviä naisia. Narratiivi on tuttu jokaisesta elokuvasta ja tv-sarjasta. Sen kieroutunutta valta-asetelmaa on vaikea tiedostaa, sillä se on naisen rooli johon olemme tottuneet kaiken viihteen saralla.

Sarjojen henkilöt esiteltiin robottimaisina toimijoina, joiden viisivuotissuunnitelmien ohella ainoa hyväksyttävä vapaa-ajan aktiviteetti oli urheileminen. Liikunnallisuus ja hoikka vartalo ovat hyveellisiä ominaisuuksia, jotka ylittävät älyn tai akateemiset saavutukset. Sama eugeniikkaa ja suorituskeskeisyyttä tarjosivat kaikki seuraamani romanttissävyyset tosi-tv-ohjelmat. Liberaalikonservatiivinen maailmankuva paistaa käsikirjoitetun, speaktaakkelimaisen todellisuuskuvan läpi. Ihmiset jaetaan julmasti voittajiin ja häviäjiin, eikä myötätunnonle tunnu löytyvän paikkaa kilpailun keskellä.

29 Supernanny Suomi, AVA, Warner Bros International Television Production Oy

30 Bachelor Suomi. AVA, Warner Bros International Television Production Oy

31 Olet mitä syöt (2018), Aito Media Oy

32 Hietala, 2007

33 Skeggs, 1997

Screenshot teoksesta Eat Dirt (2019)

Teos tilassa. Eat Dirt Kuvan Keväässä Exhibition Laboratoryssa keväällä 2019.

Eat Dirt esitettiin ensimmäistä kertaa Exhibition Laboratoryssa Kuvan Keväässä toukokuussa 2019. Katsoja pystyi seuraamaan teosta tabletilta, joka oli kiinnitettyä ostoskärryihin. Kärryt olivat vapaasti työnnettävissä galleriatilassa.

Taidekentän sisäsiittoinen markkina-asetelma tympi. Pohdin, kuinka voisin loisia mainostilassa videoteoksen kanssa. Ajatus galleriassa liikuteltavasta videoteoksesta ja mainosisältöä hyödyntävästä formaatista kiehtoivat. Käsikirjoituksen lähtökohtana toimi siis arjen mainosisältö ja huomaamaton kaupallinen vaikuttaminen.

Vaikka teosformaatile olisi ollut ominaista olla esillä julkisessa tilassa, koin tärkeäksi tuoda galleriaan mielikuvan vääristyneestä kaupallisesta tilasta. Galleria on kaupallinen tila, mutta vain hyvin eksklusiiviselle yleisölle. Halusin myös rikkoa videotaiteen katsomisen konventioita ja saada katsojan liikkumaan videota seurattessa. Näin jälkikäteen ajateltuna tähän olisi sopinut paremmin teos, jossa narratiivisuus ei ole pääosassa. Oli kuitenkin ilahduttavaa huomata että yleisö kulki tilassa kärryjä työntellen, kuulokkeet päässä ja itseksensä naureskellen.

Teoskriitikki tapahtui Exhibition Laboratoryssa 9.5.2019. Seminaarin vetäjinä toimivat ryhmässämme maalaustaiteen professori Fergus Feehily ja kuvataiteilija Jonathan Mayhew. Ryhmä koostui yhdestätoista opiskelijasta. Seminaari eteni siten, että jokainen kertoi lyhyesti teoksestaan, jonka jälkeen Feehily ja Mayhew kertoivat oman analyysinsä teoksesta. Lopussa keskusteltiin ryhmässä.

Eat Dirtin suhteen keskusteltiin huumorista taiteesta ja siitä onko sen käyttö yleistä. Huumori koettiin osittain aihetta vesittävänä, mutta nähtiin myös että komediallinen lähestymistapa alleviivasi aiheen absurdiutta. Kritiikin aiheeksi nostettiin myös oma roolini teoksessa ja niin sanotusti itselleni nauraminen. Eräs opiskelija kritisoi sitä, että teen itsestäni pilkan kohteen teoksessa ja täten vien kritiikin voimaa aiheelta. Ymmärrän kritiikin, mutta kyseenalaistan että tekisin itsestäni pilaa. En usko että lihavuus on tässä kontekstissa naurun kohde vaan pikemminkin laihdutusysteria ja lihavuuteen liittyvä moraalipaniikki. Esillepanosta mainittiin myös, olihan teos melko pienieleinen suurten veistosten ja maalausten keskellä.

Screening-muodossa teos esitettiin elokuussa 2019 Scandinavian International Film Festivaleilla Oodi-kirjastossa.

Milja-Liina Moilanen teosta saa työntellä galleriassa. - Supermarketeissa on nykyään kärryjä, joiden tablettinäytöissä pyörii mainosfilmejä. Halusin tuoda mukaan myös kulutuskeskeisyyden, koska tavallisuus on ostettavissa, Moilanen kertoo. Kuva teoksesta Eat dirt.

TYÖNNELTÄVÄ TEOS TAVOITTELEE TAVALLISUUTTA

Milja-Liina Moilanen on yksi Kuvan Kevät -näyttelyn nuorista taiteilijoista.

TEKSTI Anna Paju
KUVA Petri Summanen

MILJA-LIINA MOILANEN *Eat dirt* on tosi-tv:tä käsittelevä videoteos.

-Reality-tv käsitetään usein hömpäki, mutta se on aika monikerroksista ja kätkee sisäänsä varsin voimakkaita viestejä, sanoo Moilanen.

-On kiinnostavaa, kuinka reality-tv:n välittämä ihmiskuva on samaan aikaan ideaali ja paheksuttava.

Moilanen teoksessa köyhä ja ylipainoinen yksinhuoltaja yrittää saavuttaa suomalaisen unelman muuttamalla mahdollisimman tavalliseksi.

-Suomalaisessa yhteiskunnassa tavallisuus on se ideaali, ja sitä tuodaan esiin ennen kaikkea ruumiinkuvan ja varallisuuden kautta. Köyhyys, ylipainoisuus ja ei-heteronormatiivinen parisuhde eivät mahdu ideaalin tavallisuuden raameihin.

Köyhä ei voi olla keskiverto, sillä siihen tarvitaan ostovoimaa.

MOILANEN ON avoimesti kantaottava taiteilija. Hän on aiemmin saavuttanut valtakunnan julkisuutta *Silvooja*-teoksellaan, jonka aineistona hän käytti kokemuksiaan silvoijan työstä. Esikuvik-

seen Moilanen mainitsee muun muassa amerikkalaisen poliittisen taiteilijan **Jenny Holzerin**.

Eat dirt-teoksessa hän esiintyy myös itse. Hän on käynyt opinnäytetyönohjaajiansa **Tellervo Kalleisen** ja **Saara Särmän** kanssa keskustelupaikaksi naisruumiin esittämisestä.

-Oli puhdistava ja hieno prosessi näyttää itsensä aika rujosti ja rajusti.

KUVAN KEVÄT -MAISTERINÄYTTELYN osallistuu 51 opintojaan viimeistelevää kuvataiteilijaa Taideyliopiston Kuvataideakatemiasta.

Monen taiteilijan teoksessa näkyy huoli ilmastosta ja ympäristöstä. Se johtaa vastuullisuuden pohtimiseen myös taiteilijan ammatissa. Näyttelyssä on esimerkiksi mukana useampikin taiteilija, joka kerää maaleihinsa tarvittavat pigmentit lähiluonnosta ja hoitaa kanoja saadakseen kananmunia sideaineeksi.

Näyttely on esillä 2.6. asti akatemian omista gallerioissa sekä väliaikaisissa näyttelytiloissa Helsingin kantakaupungin alueella. Kansallismuseon tornikin avautuu poikkeuksellisesti yleisölle ja nykytaiteelle. ■

Lehtiartikkeli Kansan Uutisissa toukokuussa 2019.

LOPUKSI!

Aloitin tämän opinnäytteen kirjoittamisen varsin omahyväisellä huomiolla suomalaisten kuluttajien halusta nähdä tavallista taidetta. Opinnäytteeni ohjaaja Tellervo Kalleinen nosti esille kysymyksen pyrkimyksestäni olla ironinen vai tavoitteestani miellyttää suomalaista yleisöä. Olin pyyhkimässä koko lauseen pois ja korvaamalla sen jollain oivaltavalla. Päätin kuitenkin sisällyttää sen päätäntään, sillä pohdinta tavallisesta taiteesta ja taiteen kuluttajakunnasta on mielestäni ajankohtainen.

Taiteen tekemisen ja rahoittamisen ympärillä pyörii alati yhteiskunnallinen keskustelu sen hyödyllisyydestä. Ovatko taiteilijat vain apinoita, jotka tarjoavat ylemmälle keskiluokalle ja varakkaille sijoittajille viihdykettä elon tiellä? Ehkä vastausta voisi hakea Humen empirismistä, tiedon ja kokemuksen ylistyksestä. Mitä muuta taide on kuin kokemus? Vai voisiko taiteen ajatella olevan Kantin mukaan ajatellen, transsendentaali, käsityskyvyn ylittävä kokemus? Olen opiskellut kuvataidetta kohta kaksikymmentä vuotta, enkä osaa vieläkään vastata tähän kysymykseen. Taidekenttä tuntuu yhä yhtä etäiseltä kuin aloittaessani Taideyliopistossa. Ymmärrän kyllä enemmän sisällöistä ja käytännöistä, osaan tarkastella omaa tekemistäni suhteessa nykytaiteen vallitseviin käytäntöihin ja voin jopa kehaista tunnistavani muutaman tekijän kentältä. Se vieraus ja etäisyyden tunne josta Eat Dirt aikaan lähti, on yhä läsnä työnteossani.

Taiteen tekeminen on omalla kohdallani projektikohtaista. Projekti alkaa valtavalla innostuksella, kattavalla taustatutkimuksella, lannistumisella ja jatkuu lopulta raakaan uurtamiseen kunnes kokonaisuus on valmis. Jälkijättöisesti totean ettei koko hommassa ollut järjen hiventäkään. Toisaalta, onko taiteen tekemisessä koskaan ja onko se loppujen lopuksi edes tärkeää? Vaikka taiteen tekemisen sulan hulluuden tiedostaa, olen pyrkinyt tekijänä jossain määrin yleisön miellyttämiseen ja mielekkään, omasta mielestäni yhteiskunnallisesti tärkeän aihepiirin käsittelyyn.

Anna Tuori ja Aleksis Salusjärvi kirjoittivat ³⁴ vuonna 2017 Nuoreen Voimaan kapitalistisesta estetiikasta ja poliittisen nykyaiteen osoittelevuudesta. He mainitsevat nykyaiteessa esiintyvän kanta-aottavuuden olevan laiskaa taidetta, sillä katsoja tietää jo etukäteen mitä taiteilija yrittää sanoa. Kuvailtava deskriptiivinen taide on heidän mukaansa pelkkä myyntipuhe kuvatulvan kyllästämiselle yleisölle. Taideteoksen tarinallistaminen on brändäämistä ja markkinavoimille alistumista. Poliittinen, narratiiville alistuva taide on tekijän oikeamielisyyden osoittelua. Se on laiskaa, katsojaa aliarvioivaa ja pitkästyttävää. Moinen alleviivaaminen vie Tuorin ja Salusjärven mukaan taiteelta vapauden käsitellä aiheita itsenäisesti. He kutsuivat sitä ”kapitalistiseksi versioksi sosialistisesta realismista”.

Kiitos Tuorille ja Salusjärvelle, epävarmuuteni tekijänä kasvoi hetkellisesti esseeni myötä. Nimittäin tarinat, narratiivi ja vihainen reuhaaminen taiteen keinoin on ominta osaamisaluetta. Essee ilmeistyi samaan aikaan kun olin saanut kandidityöni *Siivoojan* esille Kandinäyttelyyn Helsinkiin. Teos käsitteli siivoojan työn epäkohtia, siihen liittyvää alemmuudentunnetta ja valtakysymyksiä. Nyt tein teoksen kehonkuvasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Molemmat teokset ovat narratiivisuuteen rakentuvia, eivät kuitenkaan elokuvan tai perinteisen narratiivin sääntöjä noudattavia. Olenko kapitalistisen taiteen kätyri? Rajansa loukkauksillakin! Kuinka kehtasin ajatella että minunlaiselle rautalangasta vääntäjälle löytyisi paikka suomalaisella taidekentällä? Pitäisikö olla herkkä ja runollinen? Sitä en ole koskaan ollut. Tuori ja Salusjärvi syyttävät nykyaiteen kenttää osoittelevuudesta ja omahyväisyydestä, sortuen samalla silittelemään oman taiteenalan fiktiivistä päälakea ja osoitellen omaa vilpittömyyttään tekijänä.

Taiteen kentän sisällä lentelevät ”paskapommit” joilla heittelemme toisiamme ovat äärimmäisen vahingollisia. Tämä loputon kyräilyn ja päsmäroinnin kierre ajoi minut työuupumukseen 27-vuotiaana. Koin voimattomuutta kilpailuvetoisella ammattikentällä, jossa raha ja resurssit olivat todella kortilla. Peräänkuulutan asiallista teoskriittikää mutta suoranainen ilmaisun lytistäminen on tarpeetonta. Voimakkaasti teosilmaisua arvottava passiivis-aggressiivinen retoriikka on kuitenkin osa raivokasta kilpailua, jolle jokainen ammatikseen taidetta tekevä altistuu. En ole havainnut että kilpailuasetelma olisi parantanut yhdenkään taiteilijan asemaa. Se on yhä valitettavan heikko.

³⁴ Nuori Voima, 7.11.2017 <https://nuorivoima.fi/lue/esset/aikamme-estetiikka-kapitalistinen-realism>

Suomalaisen taiteen kentällä on keskusteltu viime vuosina runsaasti taiteen funktiosta yhteiskunnassa, erityisesti osana yleistä hyvinvointia. Kysymys on ollutkin relevantti; suuren terveydenhuoltouudistuksen sekä sairaalahankkeiden keskellä taidehankintojen ja prosenttiperiaatteen noudattaminen on nivouttanut suomalaisen taidekentän osaksi keskustelua terveydenhuollon yksityistämisestä sekä taiteen merkityksestä nyky-yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa tapahtuva puhtaan järkipäisyyden ja loogisuuden arvostaminen on johtanut siihen että jokainen aikamme ilmiö ja instituutio joutuu perustelemaan olemassaoloaan uusilla tavoilla. Terveydenhuollon kärjistellessä työvoimapulan ja puutteellisten resurssien kourissa, päättäjät pyrkivät paikkaamaan ongelmia hyvinvointitaiteen myötävaikutuksella. Keskustelun soisi keskittyvän taiteen merkityksen perimmäisiin kysymyksiin; nykykeskustelussa taide nähdään muutoin tarpeettomana kulueränä, jonka ainoa hyvä olemassaolon syy on toimia osana terveydenhuollon verkostoa kauniina kuvana tai miellyttävänä muotona.

Tämäntyyppinen kategorisointi ei ole älyllisesti hedelmällistä. Musta-valkoinen ajattelu on kuitenkin sosiologi ja filosofi Theodor Adornon mukaan tyyppistä ahtaasti rationaalisissa yhteiskunnissa, joissa empatia ja mimeettisyys³⁵ nähdään negatiivisina tekijöinä. Vaikka Adorno kritisoi liiallista rationaalisuutta, hän tunnustaa sen olevan osa taidetta; rationaalisuus ja mimesis ovat erottamaton pari. Ymmärrän hyvinvointitaiteeseen ja taiteilijan brändäämiseen kohdistuvan kritiikin. Koen taiteen ja taiteilijan väkineisen kaupallistamisen vastenmielisenä. Taideyliopistossa kuusi vuotta opiskelleena tunnistan koulun kunnianhimoisen päämäärän todistella muulle yhteiskunnalle taiteilijoiden yleishyödyllisyyttä, jonka vuoksi myös opiskelijoille teroitetaan yhteiskuntakelpoisuuden alleviivaamista. Kenties olen oppilaitokseni pedagogisten keinojen uhri?

Nautin ärsyttämisenä ja ärsyyntymisen tunteesta. Siksi pidän omalla tavallani Anna Tuorin ja Aleksis Salusjärven vihaisesta esseestä, jota käytän tämän päätelmän runkona. Teksti on hyvin kirjoitettu ja nokkela. Epämiellyttävänä koen sen tavan tuomitaa poliittisen taiteen ilmaisutavat alimpaan helvettiin.

Asiat etenevät ärsyyntymisen johdosta, se auttaa perustelemaan omia valintojani ja kyseenalaistamaan muiden vastaavia. Luultavasti kyseinen reaktio on synnyttänyt tämän esimerkkinä käyttämäni esseeni. En tiedä, millaista reaktiota katsojissa teokseni herättävät ja olenko millään tavalla oikeamielinen. Missään kun ei oikeastaan ole mitään järkeä. En koe että taiteeni on mukaelmaa sosialistisesta realismista, tunnistan kuitenkin osoittelevuuden ja teosten banaaliuden (kuten Tuori ja Salusjärvi edustamaani ilmaisutapaa nimittävät).

Banaali, törkeä ja röyhkeä ovat mielestäni synonyymeja mielenkiintoiselle. B-luokan elokuvat, tosi-tv, roskajulkaisut, porno ja muut ihmiskunnan alkukantaisiin tunteisiin vetoavat viihdemuodot edustavat minulle katsauksen syvälle ihmisyyden perusasioihin. Ne edustavat primääriä tunnemaailmaa, likaisuudessaan puhdasta ja kaunista. Tuntuu kammottavalta, ettei nykyaiteen ja korkeakulttuurin parissa saisi käsitellä näille tyylilajeille ominaisia piirteitä. Toisaalta, eipä sitä kukaan ole kieltänyt, vain sivistyneesti ylenkatsonut.

Suora ilmaisu on minulle ominaisinta ja se on ainoa tapa, jolla pystyn nauttimaan taiteen tekemisestä, vaikka taidekentällä työskentely tuntuu ajoittain kovin vaikealta. Heikot työolosuhteet, palkkataso ja klikkiytyneet ammattikenttät ongelmineen tuntuvat olevan jäännös jostain tunkkaisilta vuosikymmeniltä, joissa näyttelypaikat ja teosmyynnit tapahtuivat kuuden tuopin jälkeen Kallion kapakoissa.

Jälkikäteen ajateltuna, Eat Dirt tarjosi minulle oivan tilaisuuden tarkastella median ihmiskuvaa feministiseltä näkökannalta katsottuna, työskennellä elokuva- ja tv-ammattilaisten kanssa sekä konsultoida alan akateemisia asiantuntijoita. Teosprosessi vahvisti taiteellista näkökulmaani ja avasi uusia väyliä, joiden parissa tulen luovimaan lähitulevaisuudessa. Vartalonkuvan, kansalaisidentiteetin ja luokkayhteiskunnan teemoja käsittelevä projekti sai rahoituksen vuodeksi ja Eat Dirt tulee olemaan kokonaisuuden ensimmäinen teos.

³⁵ *Mimesis* esiintyy Adornon teksteissä usein. Se on antiikista periytyvä, Platonin ja Aristoteleen mukaan mimesis on luonnon jäljitteilyä. Adornon määrittely poikkeaa sen perinteisestä merkityksestä; mimesis on hänen mukaansa käsite joka kuvaa esihistoriallista, eriytymätöntä luontosuhdetta sekä minän ja toisen hälyvää suhdetta. Mimesis tässä tapauksessa merkitsee moraalista myötälämistä muiden kanssa.

LÄHTEET

INTERNET-LÄHTEET:

- Artsy.net, <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-artists-famous-friends-originality-work?fbclid=IwAR1CzVS4C5-Yopipc7MGqWMIWBpiWqsWVOqvpLBF4VABSj2K6tti6fvN7QU> haettu 27.2.2019
- Crawford, R. (1980). Healthism and the Medicalization of Everyday Life. *International Journal of Health Services*, 10(3), 365–388. <https://doi.org/10.2190/3H2H-3XJN-3KAY-G9NY> haettu 11.8.2019
- Documenta-festivaalin sivusto <https://www.documenta.de/> haettu 13.8.2019
- Keichyuuhea*- teostiedot, 2017, Single channel HD video projection, 26:00 min Exhibited at St George's Hall, <https://biennial.com/2018/exhibition/artists/aslan-gaisumov> haettu 16.8.2019
- Kinnunen, Pekka, YLE, Perussuomalaisten kannatus pomppasi yli 20 prosentin – keskusta vajosi alle 12 prosentin <https://yle.fi/uutiset/3-10954150> haettu 5.9.2019
- O'Carrol, Christian Science Monitor, 2018, <https://www.csmonitor.com/Technology/2018/0315/Can-your-boss-make-you-wear-a-Fitbit> haettu 6.8.2019
- Ohjelmakuvaus, Nelonen Media, <https://www.nelonen.fi/ohjelmat/temptation-island-suomi> haettu 16.8.2019
- Polonsky Naomi, 2018, *The Calvet Journal*, "Alan Gaisumov: The Chechen artist confronting his countrys turbulent past." <https://www.calvertjournal.com/features/show/10491/aslan-gaisumov-chechnya-liverpool-biennial>, haettu 16.8.2019
- Räikkä, Jyrki, 2011, Tutkimus tosi-tv:stä: Ylemmät luokat inhoavat, alemmat katsovat <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002515486.html> Haettu: 4.4.2019
- Smartcart.fi, 2019, haettu 29.8.2019 (<https://www.smartcart.fi/meista-tiimi-ja-smartcartin-tarina/?lang=fi>)
- Spence, Rachel, 2014, Who funds the arts and why we should care <https://www.ft.com/content/4313691c-3513-11e4-aa47-00144feabdc0> haettu: 12.6.2019
- Tositelevisio-ohjelmat suomalaisten suosiossa, Verkkolehti, <https://www.verkkouutiset.fi/tositelevisio-ohjelmat-suomalaisten-suosiossa-24252/> haettu 14.8.2014
- Tuori, Salusjärvi, Nuori Voima, <https://nuorivoima.fi/lue/essee/aikamme-estetiikka-kapitalistinen-realismi> haettu 1.9.2019

TELEVISIO-OHJELMAT:

- Bachelor Suomi. AVA, Warner Bros International Television Production Oy
- Here Comes Honey Boo Boo, 2012-2017, Authentic Entertainment Distributor: 20th Television, TLC
- Jersey Shore, 2009- 2012, 495 Productions, MTV
- Keeping up with the Kardashians, 2007-, Ryan Seacrest Productions, Bunim/Murray Productions, E!
- Olet mitä syöt, 2018, Aito Media Oy
- Supernanny Suomi, AVA, Warner Bros International Television Production Oy
- The Apprentice, 2004-2017, FremantleMedia Enterprises, MGM Worldwide Television, NBC
- The Biggest Loser, 2004-2016, NBCUniversal Television Distribution, NBC
- You are what you eat, 2004-2007, Producer: Anna Richardson, Channel 4

PAINETUT LÄHTEET

- Jackson, Kelly. (2011). Derald Wing Sue, *Microaggressions in Everyday Life: Race, Gender, and Sexual Orientation*. *Social Service Review*. 85. 519-521.
- Domoff, Sarah & G Hinman, Nova & Koball, Afton & Storfes-Isler, Amy & L Carhart, Victoria & D Baik, Kyoung & Carels, Robert, 2012. *The Effects of Reality Television on Weight Bias: An Examination of The Biggest Loser*. *Obesity* (Silver Spring, Md.)
- Harjunen, Hannele, 2009, *Women and fat: approaches to the social study of fatness*, University of Jyväskylä
- Harjunen, Hannele. 2003. *Lihavuus ja moraalinen paniikki*. Yhteiskuntapolitiikka.
- Hietala, Veijo, *Media ja suuret tunteet* (2007). Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan (s.85) Kustannus BTJ FINLAND-Helsinki
- Laaninen Anna: *Kuka katsoo ketä? Näkökulmia tosi tv:n attraktaavisuuteen*, Tampereen Yliopisto 2006
- Purhonen & työryhmä, *Suomalainen maku*. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen, Gaudeamus 2014
- Skeggs, Beverley, 1997, *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable* by Beverley Skeggs: *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*, *American Journal of Sociology*, 1999, Publication Name: *American Journal of Sociology*

ARTIKKELIT:

- Cambell, Nancy, Artikkelikirjassa "*Beautiful World where are you?*" (2018) s.40
- Käyhkö, Mari, 2014, *Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset*, *Sociologia* 1 /2014

Tartu tilaisuuteen ja tee muutos!

*Sinä olet sika
tulee taas!*